

**Učební osnovy
přípravné hudební výchovy, hudební nauky,
úvodu do skladebných nauk pro přípravné studium
a I. stupeň základního studia
na lidových školách umění**

Hudební obor

**Schváleno výnosem ministerstva školství
České socialistické republiky pod č. j. 20 876/80-35
ze dne 25. července 1980 jako učební osnovy pro přípravné
studium na LŠU s účinností od 1. září 1980**

**Schváleno výnosem ministerstva školství
České socialistické republiky pod č. j. 11 393/81-35
ze dne 6. dubna 1981 jako učební osnovy pro I. stupeň
základního studia na LŠU s účinností od 1. září 1981**

STÁTNÍ PEDAGOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, n. p., PRAHA

1984

11 510

Charakteristika hudebního oboru

Posláním hudebního oboru LŠU je poskytnout žákům, kteří projevíli potřebné předpoklady a zájem o studium hudby, základy odborného vzdělání a vychovat z nich zaujaté hudebníky, kteří by se dovedli ve svém životě i v životě společnosti uplatnit v tom či onom žánru jako amatéři nebo budoucí profesionálové. To znamená vychovat mladého člověka schopného vlastního pěveckého nebo instrumentálního projevu, s rozvinutou schopností proniknout do výrazu a struktury hudebního díla, s určitým měřítkem hodnot, s nímž k hudbě přistupuje, s vědomím, že i v umění jsou tyto hodnoty výsledkem cílevědomé a ukázněné práce.

Tato výchova se uskutečňuje v řadě odborných předmětů, ve kterých se intenzivním, aktivním provozováním hudby prohlubují a rozšiřují hudební znalosti a dovednosti, jež získává žák ve všeobecné hudební výchově.

Průpravu k vlastnímu studiu na hudebním oboru LŠU představuje přípravná hudební výchova, kde se hravým způsobem ověřují a upevňují předpoklady a zájem žáků pro toto studium a v instrumentálních nebo pěveckých skupinách zjišťuje oprávněnost volby hlavního předmětu podle osobitých vloh a fyziologických dispozic žáků.

V hlavním předmětu se učí žáci zvládnout technické a výrazové prostředky zvoleného nástroje nebo zpěvu tak, aby se jim stal prostředníkem k vyjádření hudebních myšlenek, k reprodukci přiměřených skladeb sólových, ansámblových a komorních, po případě vlastní improvizaci. Seznamují se postupně s hodnotnou literaturou svého oboru, cvičí se v pohotovosti ve čtení z listu, upevňují svou paměť a své nástrojové nebo pěvecké dovednosti prakticky uplatňují podle povahy předmětu v jednoduchých improvizovaných doprovodech apod.

Důležitou složkou výchovy každého hudebníka je průprava k souhře ať již jde o čtyřruční hru, hru v souborech, orchestru, komorní hru, sborový nebo komorní zpěv. Tyto disciplíny navazují

organicky na hlavní předmět, vycházejí z praktického uplatnění instrumentálních nebo pěveckých dovedností, ale také zpětně ovlivňují intenzitu instrumentální nebo pěvecké výuky a celkového hudebního rozvoje žáka.

Hudební poznatky a prožitky získané v jednotlivých předmětech hudebního oboru LŠU integruje a třídí hudební nauka, jejímž hlavním posláním je vychovat z žáků hudbymilovného a kulturního člověka.

Nadání k nástrojové hře, resp. zpěvu se skládá z řady složek od přirozených fyzických dispozic přes schopnost pohotově číst notový zápis, míru fantazie i odvahy projevit své cítění až po hudební představivost, paměť apod. Otázka do jaké míry je prospěšné a možné rozvíjet zaostávající složky tohoto nadání a kdy je lépe využít přirozených vloh určitého druhu, je otázkou diferenciací mezi žáky a to nejen diferenciací na budoucí profesionály a amatéry, ale i uvnitř těchto skupin. V žádném případě se však nemůže týkat tato diferenciací odbornosti výuky. Se stejnými požadavky na odbornost se strany učitele je třeba přistupovat k té velké většině těch, kteří se budou věnovat zájmové umělecké činnosti jako výkonní amatéři, zasvěcení milovníci umění a spolutvůrci kulturního a veřejného života, jako k té menší části těch, kteří budou používat nabytých znalostí a dovedností jako základ k profesionálnímu studiu. Rozdíl bude jen v tom, že v druhém případě budeme vyžadovat navíc v daleko větší míře i zvládnutí techniky, širší a závažnější repertoár a jeho dokonalé provedení.

Pro všechny absolventy hudebního oboru LŠU by mělo být cílem dosáhnout takového stupně technického a hudebního rozvoje, aby byli schopni samostatně hrát na zvolený nástroj, respektive zpívat, studovat nové skladby v rozsahu svých možností, uplatňovat se jako platní členové hudebních souborů zájmové umělecké činnosti, aby měli takovou schopnost hrát nebo zpívat z listu, aby se mohli seznamovat s novou hudební literaturou, aby byli schopni jednoduché improvizace a nejvyspělejší z nich

se uplatnili i jako sólisté při různých společenských a kulturních příležitostech.

Učební plán č. 1

UČEBNÍ PLÁNY HUDEBNÍHO OBORU

1. Přípravné studium

A. Pro žáky 6leté

Poř. čís.	Předmět	1. rok popřípadě 2. rok	
		I. pololetí	II. pololetí
1.	Přípravná hudební výchova ²⁾	2 ¹⁾	1
2.	Příprava ke hře na nástroj	-	1
Celkový počet vyučovacích hodin		2	2

Poznámka: Jestliže žák absolvuje i druhý rok přípravného studia, vyučuje se v obou pololetích podle učebního plánu stanoveného pro II. pololetí 1. roku.

B. Pro děti předškolního věku, 4 až 5leté

Poř. čís.	Předmět:	1. rok		2. rok	
		I.pol.	II. pol.	I.pol.	II.pol.
1.	Společná přípravná výchova ²⁾ pro hudební a taneční obor	2 ¹⁾	2 ¹⁾	-	-
2.	Přípravná hudební výchova ²⁾	-	-	2 ¹⁾	1
3.	Příprava ke hře na nástroj	-	-	-	1
Celkový počet vyučovacích hodin týdně		2	2	2	2

- 1) Stanovený počet hodin se vyučuje v dělených vyučovacích hodinách 2krát týdně.
- 2) Podle potřeby předmětu povolí ředitel korepetici v rozsahu nejvýše jedné vyučovací hodiny týdně na jednu třídu.

Učební plány viz Vyhláška MŠ ČSR o lidových školách umění
(Sbírka zákonů 1980, částka 14/51.

Počet žáků ve skupinách stanoví Instrukce MŠ ČSR k organizaci
lidových škol umění čl. 2 (Věstník MŠ a MK ČSR z 20.5.1980)

Přípravné studium

Učební osnovy přípravné hudební výchovy

I. pololetí 2 hod. týdně

II. pololetí 1 hod. týdně

Přípravu k studiu na hudebním oboru LŠU představuje přípravná hudební výchova.

Výchovně vzdělávací cíl

Cílem PHV je správně pochytit hravou formou zájem dětí o hudbu a na základě daných předpokladů soustavně rozvíjet hudební schopnosti, dovednosti a návyky. Aktivizovat děti a podněcovat jejich tvořivost v elementárních činnostech pěveckých, instrumentálních, pohybových a poslechových. Zjišťovat, sledovat a usměrňovat zájem žáků se zřetelem na možnosti dalšího studia.

Metody a formy práce

Hudební schopnosti dětí rozvíjíme v hravých zajímavých činnostech, při nichž si děti osvojují elementární hudební dovednosti a poznávají základní prvky hudební řeči. Předpokladem k dosažení tohoto cíle je rozvoj základních hudebních schopností, zahrnující zejména: hudební představivost rytmicko-melodickou, dynamickou, tonální, smysl pro metrum a tempo, pro barvu tónů a hudební výraz, smysl pro formu a rozvíjení hudební paměti, elementární pěvecké dovednosti a návyky a seznámení s nejjzákladnějšími hudebními pojmy. Všechny činnosti motivujeme ze světa dětem blízkého (pohádky, příroda, domov) slovem i pohybem.

Jednotlivé činnosti se při vyučování vzájemně podmiňují, doplňují a kombinují podle povahy učiva a pedagogického záměru učitele. Jejich rozsah a proporce závisí na stupni hudebního

rozvoje žáků, jejich předběžné hudební přípravě (v rodině, v mateřské škole, v odděleních předškolních dětí na LŠU) a jejich nadání.

Prostředky k dosažení stanovených cílů:

Interpretační činnosti:

Pěvecké:

Pěstovat u žáků správné návyky pěveckého dýchání, výslovnosti a nenásilného tvoření tónu. Zpívat jednoduché melodie v dur, vhodné k procvičení intonace a sluchové představy v rozsahu dětské melodiky nejprve podle sluchu, případně fonogestiky a grafického znázornění s postupným přibíráním znalostí not. Osvojovat elementární tonální vztahy zpěvem jednoduchých říkadél a písní. Tvořivé schopnosti žáků rozvíjet formou rytmizace a melodizace slov a řady slov, rytmických a melodických ozvěn, dialogů, pořekadel a jednoduchých říkadél, popř. vlastního textu. Při práci s písní, která nesmí chybět v žádné hodině, vycházet z písní lidových a písní s dětskou tematikou. Naučit žáky reagovat na základní dirigentská gesta (nástup, závěr). V mnohotvárné práci s písní (zpěv kolektivu, skupin a jednotlivců, a capella i s doprovodem), je těžiště výchovně vzdělávací činnosti PHV.

Rytmickopohybové:

Průběžně rozvíjet metrické, rytmické a tempové citění (chůze, běh, poskok). Rozvíjet přirozenou schopnost vyjádřit hudbu esteticky uvolněným pohybem. Rytmickopohybové provedení písně: hra na tělo, pohybové hry s důrazným zaměřením na střídání přízvučných a nepřízvučných dob ve dvou a třídobém taktu. Spojování dvou rytmickopohybových činností (např. chůze s tleskáním).

Instrumentální:

Aktivitu žáků rozvíjet hrou na lehkoovladatelné nástroje s použitím různých ostinát k danému textu nebo melodii. K ří-

radlům a písním tvoříme s dětmi předeheru, mezihru a dohru.

Percepční činnosti:

Sluchové:

Rozlišovat různé zvuky a tóny a jejich vlastnosti, mluvní a zpěvní projev. Žák má rozeznat dynamiku (silně-slabě), tempo (rychle-pomalů), rytmus (dlouze-krátce), výškový pohyb jednoduché melodie, rozlišovat melodie a doprovod.

Poslechové:

Sluchových dovedností využívat při soustředěném poslechu písní a krátkých instrumentálních skladbiček. Na vhodných skladbách učit žáky rozlišovat lidské hlasy (vyšší - nižší) a hudební nástroje, volené v PHV. Při opakovaném poslechu vybraných skladeb, volených z různých hledisek, sledovat jejich zapamatování a rozeznání jejich charakteristických prvků (výrazný melodický nebo rytmický úryvek, zajímavé použití některého nástroje atd.). Poznat náladu skladby (vesele - smutně) a podle charakteru skladby poznat pochod, tanec, ukolébavku. Poslech motivovat vždy v souladu s těmito konkrétními úkoly. K soustředěnému poslechu je vhodné využívat především zpěv a hru učitele, připravené výkony žáků různých oddělení LŠ a střídat gramofonové a magnetofonové nahrávky, popřípadě vybrané pořady rozhlasu a televize.

Základní hudební pojmy:

Žáci se seznamují postupně se základními hudebními pojmy, jejichž znalost je nutná k dorozumění mezi učitelem a žákem a při hudebních činnostech. Všechny hudební pojmy odvozujeme zásadně z hudebního materiálu. Pojmy: zvuk, tón, píseň, vlastnosti tónu (výška, délka, síla, barva), melodie a její pohyb (melodie stoupá, klesá, opakují se), rytmus, tempo pomalé-rychlé-střední. Nota, notová osnova, klíč G, noty c 1 - c 2. Přízvuk, doba, doba přízvukná a nepřívukná, takt, taktová čára

takt dvou a třídobý, taktování. Noty: osminová, čtvrtová, půlová, pomlky: čtvrtová (půlová). Repetice, piano, forte, zesilovat, zeslabovat. Mužský, ženský a dětský hlas, názvy hudebních nástrojů používaných při výuce. Pochod, tanec, ukolébavka.

Doplňující učivo: noty: g - g 2, čtyřdobý takt, nota celá, nota půlová s tečkou, pomlka osminová.

Požadované výsledky:

- ke konci prvního pololetí:

Smysl pro pravidelnou pulzaci (metrum) v různých tempech. Rytmičné citění ve dvoudobém taktu. Dvojice osminových not, nota čtvrtová, půlová, pomlka čtvrtová.

Elementární tonální citění. Základní pěvecké dovednosti a návyky. Schopnost zazpívat jednoduchou píseň. Melodické citění a orientace v rozsahu šesti tónů (např. 5-3, 5-6-5-3, 5-4-3-2-1, 1-2-3-4-5, 5-3-1, 1-3-5. Reprodukce daného tónu. Rozlišování zvuků a tónů. Rozlišování základních vyjadřovacích prostředků hudby (rychle-pomalú, dlouze-krátce, výš-níž, slabě-silně). Rozlišování kontrastních barev nástrojů, užívaných v PHV. Schopnost naslouchat krátkým vokálním nebo instrumentálním skladbičkám.

Schopnost zapamatovat si a reprodukovat krátký rytmický nebo melodický úryvek.

Rytmizace a melodizace slov, sousloví, řady slov (deklamací, zpěvem, hrou na tělo, hrou na lehkoovladatelné nástroje). Vyjádření tempa, dynamiky a pohybu melodie uvolněnými pohyby.

Znalost pojmů: zvuk, tón, nota osminová, čtvrtová, půlová, pomlka čtvrtová (půlová), notová osnova, klíč G, noty c 1 - a 1 (nevyžadujeme písemně).

- na konci přípravného ročníku:

Smysl pro pravidelnou pulzaci (metrum) v různých tempech, smysl pro jednoduché rytmické obměny ve dvou a tříčtvrtovém taktu:

dvojice osminových not, nota čtvrtová, půlová, pomlka čtvrtová, půlová. Elementární tonální citění. Základní pěvecké dovednosti a návyky. Schopnost samostatně zazpívat jednoduché lidové a dětské písně. Melodická citění a orientaci v rozsahu c 1 - c 2. Reprodukce krátké melodie v různých tóninách v rozsahu dětského hlasu. Rozlišování základních vyjadřovacích prostředků hudby: veselé-smutně, rázně-něžně, rychle-pomalů, výš-níž, silně-slabě. Rozlišování barvy nástrojů používaných v PHV. Schopnost naslouchat krátkým vokálním nebo instrumentálním skladbám a rozlišovat je podle charakteristických rysů (pochod, tanec, ukolébavka). Schopnost zapamatovat si a reprodukovat krátký rytmický nebo melodický úryvek. Rytmicizace a melodizace jednoduchých říkánků. Vyjádření tempa, dynamiky a pohybu melodie uvolněnými pohyby. Pojmy: zvuk, tón, noty: osminová, čtvrtová, půlová a pomlky: čtvrtová (půlová). Notová osnova, klíč G; takty, taková čára, znalost not c 1 - c 2. Základní dynamická označení p - f.

Hudební materiál

- V. Branislavová: Za písničkou, Supraphon, Praha 1970
- V. Branislavová: Za písničkou ještě jinak, Supraphon 1975
- O. Hrabalová: Hastrmane, tatmahe, Supraphon 1971
- I. Hurník-P.Eben: Česká Orffova škola, Supraphon 1969
- L. Kurková-P.Eben: Hrajeme si na obrázky, Panton 1973
- Hudebně pohybová výchova, SPN 1975
- V. Fišer, J. Hanuš, Z. Seydl: Malované písničky, Panton 1975
- E. Eben-V.Fišer: Elce, pelce, kotrmelce, Supraphon 1973
- E. Sochoň: Maličká som
- J. Hanuš: Skřivánek, Panton 1974
- V. Mišurcová: Hry se zpěvem a tancem
- L. Lackner: Zplavejte s námi
- Š. Kantor: Hudba pro nejmenších
- P. Zika: a tie vrabce
- O. Ferenczy: Zplevaná abeceda
- J. Kowalski: Zverinček
- L. Burlas: Deti z nášho domu

- T. Frešo: V detskej izbičke
E. Suchoň: Varila myšička kašičku
J. Cikker: Beli že mi, beli ...
K poslechu využívat gramofonové desky:
I. Hurník: Umění poslouchat hudbu (výběr)
České pohádky K. J. Erbena - vypráví K. Höger (slovo, hudba,
zpěv, tvoř. práce (Supraphon 1973)
I. Hurník: Muzikanti /Supraphon, Text F. Branislav, recitace
K. Höger

Lidové písně pro MŠ

Zvukové efekty

I. Hurník: Instrumenty u zápisu

Doporučená literatura pro učitele:

- dr. P. Jistel-J. Košťálová-B. Prokšová: Metodika přípravné
hudební výchovy
Jistel-Košťálová-Prokšová: My jsme malí muzikanti
(pracovní sešit pro děti z PHV a jejich učitele a rodiče)
s metodickou příručkou)
Panton
V. Branislavová: Za písničkou. Metodická příručka pro učitele,
Supraphon
V. Branislavová: Přípravná hudební výchova na LŠU (metodika pro
učitele), SPN Praha,
E. Nachmüllnerová: Za písničkou - klavírní doprovody, Supraphon
1975
L. Kurková: Říkáme si, zpíváme, hrajeme a tančíme, SPN Praha,
1971
B. Viskupová: Hudba a pohyb, Comenium musicum

Učební osnovy předmětu hudební nauka

Charakteristika a pojetí předmětu

Charakteristickým rysem předmětu hudební nauka je jeho muzický a převážně činnostní ráz. Podstatou tohoto předmětu jsou činnosti:

interpretační

- pěvecká
- rytmickopohybová
- instrumentální

percepční

- sluchová
- poslechová

tvořivé (jako součást všech činností interpretačních i percepčních)

Tyto činnosti ve vzájemné souvztažnosti mají přispět k celkovému utváření žákovy osobnosti, rozvíjet jeho hudebnost, hudební schopnosti, dovednosti a návyky, poznatky o hudbě a podněcovat jeho všestrannou hudební aktivitu a tvořivý přístup k hudbě. Na základě cílevědomé a soustavné hudební výchovy a tím získaných zkušeností vést žáky k tvořivé činnosti. Žák má v hudbě objevovat krásu, získávat radost a estetické zážitky, nacházet poučení a podněty ke společné činnosti. Předmět je organickou součástí komunistické výchovy a v tomto smyslu se stává kulturním a společensky angažovaným výchovně vyučovacím procesem v souladu s principy socialistické výchovy.

Posláním předmětu je kultivace celé žákovy osobnosti, zejména jeho hudebního projevu, rozšiřování okruhu hudebních zkušeností, podněcování zájmu o hudbu, pěstování uvědomělého vztahu k hudbě, objasňování základů hudební teorie, rozvíjení řady praktických hudebních dovedností a tvoření vlastních hudebních postojů žáka. Předmět má poskytovat žákům základy

odborného vzdělání a vychovat zaníceného posluchače hudby a aktivního amatérského hudebníka, jemuž se stane hudba životní potřebou.

Předpokladem k dosažení těchto cílů je rozvoj hudebnosti a základních hudebních schopností, dovedností, návyků a poznatků žáka, zahrnujících zejména:

- hudební představivost, fantazii, orientaci v hudebním výrazu
- schopnost rozlišování jednotlivých vyjadřovacích prostředků: tempo, metrum, rytmus, melodika, dynamika, barva tónu, harmonie,
- hudební paměť ve spojení s jednotlivými činnostmi interpretačními, percepčními a tvořivými,
- orientaci v hudebních formách, žánrech a slozích vzhledem k hudebně obsahové stránce v jejich historickosociálních souvislostech,
- hudební vkus a schopnost vlastního tvořivého přístupu k hudebnímu materiálu,
- pěvecké dovednosti a návyky žáků, potřebné ke správnému kultivovanému vokálnímu projevu,
- hudebně teoretické poznatky, odvozené z praktických ukálek.

Metody a formy práce

Hudební nauka je samostatný předmět s vlastními cíli a se specifickými formami práce a vlastní metodikou.

Učivo, obsažené v osnovách, je rozděleno na základní, jehož zvládnutí je závazné pro všechny žáky a doplňující, které učitel zařazuje po dokonalém zvládnutí základního učiva podle podmínek ve třídě, po případě probírá jen se schopnějšími žáky. Nová koncepce metod a forem pedagogické práce obsahuje požadavek vyváženosti a účinné jednotnosti na straně jedné a možnosti metodické tvořivosti a novátorství na straně druhé.

Zcela diferencovat je třeba výuku těch žáků, kteří se připravují pro další odborné hudební studium. Aktivizaci žáků podporuje i vhodné používání vizuálních, auditivních a audiovizuálních pomůcek. Proto je třeba, aby si školy

pro hudební nauku opatřily kromě učebnice i učební pomůcky, které jsou uvedeny v normativu vybavení lidových škol umění. Jsou to: magnetická notová tabule, žakovské magnetické tabulky, diaprojektor, epiprojektor, zvuková promítací aparatura, soubor orffovských nástrojů, magnetofon, gramofon atd.

Mezipředmětové vztahy

Předmět hudební nauka napomáhá instrumentálnímu a pěveckému vyučování, ale zároveň navazuje na poznatky a zkušenosti z instrumentální a pěvecké praxe individuální nebo souborové, prohlubuje je, zobecňuje a zasazuje do širších souvislostí celé hudební kultury.

Na rozdíl od individuální výuky nástrojové a pěvecké se hudební nauka zabývá systematicky těmi disciplinami, jež individuální výuka může dát jen okrajově, nebo nemůže dát vůbec. (U instrumentalistů kolektivní zpěv, poslech stěžejních děl hudební literatury atd.).

Hudební materiál, doporučený v učebních osnovách, slouží jako podklad k výběru skladeb, vhodných k jednotlivým činnostem. Podle vlastního uvážení a podmínek na škole může učitel doporučené skladby nahradit jiným obdobným hudebním materiálem.

1. ročník

(1,5 hod. týdně)

Výchovně vzdělávací cíl

Položit základy pro rozvoj a aktivní využití tonálně melodické, metrické, tempové a rytmické představitosti, hudební paměti a správných pěveckých návyků. Poslechem skladeb přístupných dětskému vnímání seznámit žáky se základními vyjadřovacími a sdělovacími prostředky hudby. K dosažení tohoto cíle opakuje látku přípravné hudební výchovy (PHV) a navazujeme na její obsah a formy práce. Nadále pokračujeme ve zpěvu vhodných písní, v dalších hravých a zajímavých činnostech, při čemž stále uvědoměleji seznamujeme žáky se základními hudebními pojmy, formujeme

základy vztahu dítěte k hudbě a pochopení její úlohy v životě člověka.

Prostředky k dosažení stanovených cílů

Interpretační činnosti

Pěvecké:

Naučit žáky zásadám správného zpěvu v unisonu. Pěstovat u žáků správné návyky pěveckého dýchání, výslovnosti a nenásilného tvoření tónu. Dbát zásad správného frázování a naučit žáky reagovat na dirigentská gesta učitele. Zpívat se žáky podle not jednoduché melodie dur v rozsahu oktávy: v C, D dur (1 - 8 st.) G, F dur (spodní pátý - pátý). S mollovou melodikou seznamovat žáky prostřednictvím lidových písní. V tvořivé činnosti vést žáky k doplňování melodických závěrů neúplného čtyřtaktí. Melodické ozvěny a melodizace říkadél. Tvořivé činnosti obohatit o melodické dialogy. Pěstovat u žáků schopnost zazpívat ve své hlasové poloze melodie méně známé písně hrané učitelem ve vyšší nebo nižší poloze.

Doplňující: intonace v tóninách A dur, E dur, Kánon.

Rytmickopohybové:

Rozvíjet rytmické cítění a rytmické dovednosti a užívat v písních rytmických a sluchových cvičení i nových útvarů: notu celou, půlovou, čtvrtovou, osminovou v taktech dvoučtvrtovém, tříčtvrtovém a čtyřčtvrtovém, notu půlovou s tečkou. Zásadně ve dvoučtvrtovém taktu čtvrtovou notu s tečkou ve spojení s následnou osminovou a notu šestnáctinovou ve skupině čtyř. Pokračovat v projevech elementární hudební tvořivosti z I.H.V.: rytmické ozvěny a rytmizace jednoduchých říkadél. Tvořivé činnosti obohatit o melodické dialogy a doplňování rytmického závěru neúplného čtyřtaktí. Vytvářet rytmický ostinátní doprovod k písním. V probíraných skladbách zařadit i pohybové vyjádření jednotlivých hudebních složek: tempa, rytmu, pohybu melodie a dynamiky (chůze, běh, poskok, hra na tělo, prostorové znázornění průběhu melodie a dynamiky). Taktování dvou a

třídobého taktu.

Doplňující: Taktování čtyřdobého taktu: Uplatňovat rytmické útvary v taktech osminových.

Instrumentální:

Vytvářet rytmický ostinátní doprovod k dané melodii na rytmických i melodických nástrojích.

Percepční činnosti

Sluchové:

Pěstovat u žáků sluchovou představu celého tónu a půltónu, tonického trojzvuku dur a jeho jednotlivých tónů. Melodii známé písně hranou ve vyšší nebo nižší poloze zazpívat ve své hlasové poloze. Sluchové schopnosti zdokonalovat tak, aby žák rozeznával tempo rychlé, pomalé, střední a dynamiku slabě, silně, středně silně, crescendo, decrescendo a přízvuk.

Poslechové:

Rozvíjet schopnost soustředěného poslechu. Při poslechu skladby učit žáky sledovat barvu nástrojů i lidských hlasů, pohyb melodie, melodie - doprovod, tempo, rytmické útvary, legato, staccato, dynamiku.

Základní hudební pojmy

Veškeré základní hudební pojmy vyvozujeme zásadně z hudebního materiálu bez požadování definic. Zvuk, tón, melodie, rytmus, jednohlas, dvojhlas, doprovod: nota, notová osnova, klíč, hudební abeceda, takt, taktová čára, taktování.

Takt dvoučtvrtlový, tříčtvrtlový, čtyřčtvrtlový. Vysvětlit a procvičovat pravidla čtení a psaní not v klíči G a F. Seznámit s pojmy: celý tón, půltón, stupnice, tónina, trojzvuk a tyto procvičit na tóninách C, G, D, F dur. Noty a pomlky: celá, půlová, čtvrtlová, osminová; půlová s tečkou, čtvrtlová s tečkou, šestnáctinová. Základní hudební pojmy: posuvky, (křížek, b, odrážka), předzname-

nání, koruna, ligatura, legáto, staccato, repetice, prima volta, seconda volta.

Dynamika: p, mf, f, crescendo, decrescendo.

Tempo: Andante, Allegro, ritardando, a tempo.

Kánon, pochod, tanec, ukolébavka.

Doplňující: takt tříosminový a šestiosminový, pomlka šestnáctinová, tónina A, E, dur, accelerando.

První seznámení s tónorodem mollovým.

Hudební materiál

J. Neoralová J. Dostal O. Pavlovská: Učebnice Mladí muzikanti I
Metodika, Sborník skladeb, Gramofonová deska Mladí muzikanti I

I. Hurník - P. Eben: Česká Orffova škola I.-III.

J. Dostal: Hrej, co chceš

Zpěvníky lidových písní

Zpěvníky krajevých písní

L. Burlas: Deti z nášho domu

P. Eben: Zelená se snítka

O. Ferenczy: Spievaná abeceda

J. Kowalski: Zverinček

P. Zika: ... a tie vrabce

B. Bartók: Skladby pro děti

P. I. Čajkovskij: Album pro mládež

P. Eben: Svět malých

T. Frešo: V detské izbičke

A. Grečaninov: Dětské album op. 98

J. Hanuš: Vteřiny v přírodě

J. Hatřík: Skladby pro děti

I. Hurník: První melodie

D. Kabalevskij: Dětské skladby op. 27 a 39

J. Pauer: 10 na jedné šňůrce

R. Schumann: Album pro mládež

E. Suchoň: Maličká som

J. Zimmer: Obrázková knížka

- B. Smetana: Prodaná nevěsta (Proč bychom se netěšili, Závěr opery)
Hubička (Ukolébavky)
- A. Dvořák: Rusalka (ukázky např. část předehry, arie Rusalky, prince)
- I. Hurník: Umění poslouchat hudbu (výběr)
Soubor desek pro 1. - 4. roč. ZŠ

2. ročník

(1,5 hod. týdně)

Výchovně vzdělávací cíl

Rozvíjet a aktivně využívat tonálně melodickou, metrickou, tempovou a rytmickou představivost, hudební paměť a upevňovat správné pěvecké návyky. Rozšiřovat písňový repertoár žáků, vytvářet předpoklady pro dvojhlasy zpěv a harmonickou představivost. Seznámit žáky s elementárními hudebními žánry a s uplatněním hudby při různých společenských příležitostech. Základní hudební pojmy důsledně probírat v souvislosti s hudebním materiálem a hudebními činnostmi.

Prostředky k dosažení stanovených cílů

Interpretační činnosti

Pěvecké:

Upevňovat správné pěvecké návyky: dýchání, výslovnost a nenásilné tvoření tónu. Postupně zpívat s dětmi delší pěvecké fráze a učit žáky reagovat na agogické a dynamické změny podle učitelova gesta. Vedle zdokonalování zpěvu v unisonu pěstovat nejjednodušší formy dvojhlasu: kánon, lidový dvojhlas, ze dvou současně znějících tónů umět zazpívat vrchní a spodní tón. Melodizovat pořekadla, přísloví a jednoduchá říkadla. Doplnovat melodický závěr k neúplnému čtyřtakti. Zpívat jednoduchý ostinátní doprovod

a základní tóny T, D k říkankám a písním. Intonovat pětiténovou případně šestiténovou řadu, osmý a spodní pátý stupeň; k hlavním stupňům tóniny intonovat vedlejší stupně, spodní a vrchní celé tóny a půltóny. Zpívat v tóninách dur do čtyř křížků a čtyř b, v moll do dvou křížků a dvou b.

Rytmičko-pohybové:

Upevňovat metrické, rytmické a tempové citění v taktech dvou-čtvrtlovém, tříčtvrtlovém, čtyřčtvrtlovém, tříosminovém a šestiosminovém. Taktování čtyřdobého taktu. Procvičovat čtvrtlovou notu s tečkou, jednodobové předtaktí v probíraných taktech. Rytmizace pořekadla, přísloví a jednoduchého říkadla. Doplňovat rytmický závěr v neúplném čtyřtaktí. Rytmizace a melodizace spojovat s pohybovým provedením.

Doplňující: V praktických činnostech procvičovat synkopu, triolu, osminovou notu s tečkou a rozlišovat v šestiosminovém taktu dvě možnosti složení tohoto taktu.

Instrumentální:

Vytvářet rytmická a melodická ostináta k probíraným říkadlům a písním. Používat jako další formy doprovodu základních tónů T D S . K podpoření harmonického citění vést žáky k vyhledávání správného jednoduchého harmonického doprovodu např. v C dur:

T (c - g) D (a - g)

Doplňující: S (c - a)

Percepční činnosti

Sluchové:

Učit žáky rozlišovat durovou a mollovou melodii v rozsahu 5 - 6 tónů, rozložený kvintakord dur a moll, čistou kvintu, kvartu a oktávu. Sluchově rozlišovat ze dvou současně znějících tónů vyšší a nižší. Před tvořením vlastního jednoduchého harmonického doprovodu vést žáky k tomu, aby uměli správně rozhodnout o vhodnosti použitého akordu k doprovodu hraném učitelem.

Poslechové:

/ Poznat členění jednoduchých písní např. aa¹, ab, aba, abc a uplatňovat při tom zkušenosti z tvořivých činností žáků. Připravit podmínky k schopnosti rozlišování současně znějících dvou melodií nebo melodie a doprovodu. V hudebních skladbách rozlišovat soprán, alt, tenor, bas, sólo, dueto, trio a sbory: ženský, mužský, smíšený.

Naučit žáky rozlišovat zvukově kontrastní nástroje jednotlivých skupin např. housle - kontrabas, flétna - fagot, trubka - pozoun. Rozlišovat pochod, pochodovou píseň, pochod slavnostní, smuteční; tanec dvoudobý a třídobý (např. polka - valčík) a charakteristické skladby s tematikou přiměřenou věku žáků z děl našich a světových skladatelů.

Základní hudební pojmy

Učivo probírat důsledně v souvislosti s hudebním materiálem a hudebními činnostmi bez požadování definic. Nota čtvrtě a s tečkou. Stupnice dur do čtyř křížků a čtyř b, moll do dvou křížků a dvou b. Názvy intervalů od primy do oktávy. Intervaly čisté (prima, kvarta, kvinta, oktáva). Kvintakord, sextakord, kvartsextakord. Osminové takty, předtaktí. Dynamika: pp, ff, tempo, moderato, allegretto, accelerando.

Doplňující: osminová nota s tečkou, šestnáctinová pomlka, synkopa, triola.

Hudební materiál

J. Neoralová V Beránek: Učebnice Mladí muzikanti II

J. Dostal J. Košťálová: Metodika k učebnici Mladí muzikanti II

I. Hurník P. Eben: Česká Orffova škola III

Zpěvníky lidových písní

Zpěvníky krajových písní

K. Bendl: Skřivánčí písně

V. Bláha: Dětské písně

P. Eben: Zelená se snítka. Elce pelce kotrmelce

O. Ferenczy: Spievaná abeceda
D. Kardoš: Pomožme slávikovi
J. Křička: O zvířátkách

B. Bartók: Dětom

P.I.Čajkovskij: Album pro mládež

A. Dvořák: Valčík A dur

T. Frešo: V detské izbičke

J. Hatrík: Krajinou Štastného prince

D. Kabalevskij: Album pro mládež

W.A.Mozart: Variace C dur

R. Schumann: Album pro mládež

B. Smetana: Polky

E. Suchoň: Keď sa vlci zišli

J. Zimmer: Obrázková knížka

V. Blodek: V studni (Arie Janka)

A. Dvořák - Jakobín (Školní scéna)

B. Smetana: Tajemství (Žitko krásné)

L. Janáček: Příhody lišky Bystroušky (výběr)

I. Hurník: Štvero ročních dob

C. Saint-Saëns: Karneval zvířat

V. Trojan: Císařův slavík

V. Dobiáš: Budujeme

R. Drejsl: Armádě zdar

J. Fučík: Starý bručoun

J. Stanislav: Se zpěvem a smíchem

F. Zita: Fanfárový pochod

I. Hurník: Umění poslouchat hudbu (výběr)

Soubor desek pro 1. - 4. roč. ZŠ

3. ročník

(1 hod. týdně)

Výchovně vzdělávací cíl

Vycházet z přirozené zvědavosti dětí a jejich touhy po uplatnění. Upevňovat, rozvíjet a aktivně využívat tonální, metrickou, tempovou a rytmickou představivost, hudební paměť, upevňovat správné pěvecké návyky a dále rozšiřovat znalost základních hudebních pojmů, vyvozovaných důsledně na podkladě hudebních materiálů. Prohlubovat harmonickou představivost použitím všech tří základních harmonických funkcí (T S D), zdokonalovat dvojhlasý zpěv. Seznamovat žáky s dalšími hudebními žánry a funkcí hudby jako internacionálního jazyka.

Interpretační činnosti

Pěvecké:

Při zpěvu dbát stále správných pěveckých zásad, zvládnout další pěveckou frázi, přednes písně uvádět do uvědomělého vztahu k charakteru a stavbě písně. Naučit žáky správně zpívat česko-slovenskou státní hymnu. Pěstovat dvojhlasný zpěv (lidový dvojhlas, dvojhlas se samostatně vedenými hlasy). Zpívat s dětmi podle not jednoduché melodie, vhodné k procvičení sluchové představy 3. stupně v dur a moll a rozlišení základních a vedlejších stupňů v melodii dur i moll v běžně používaných tóninách. Intonovat velkou a malou tercií vzestupně i sestupně, velkou a malou sekundu vzestupně i sestupně. Ze dvou současně znějících tónů umět zazpívat vrchní nebo spodní tón. Učit přenášet krátké motivky z vyšších i nižších oktáv do hlasové polohy žáka. Rozvíjet hudební představivost žáků doplňováním melodických závětí. Vytvářet jednoduché hudební věty melodizací a rytmicizací daného i vlastního textu.

Doplňující: Intonační cvičení probírat podle možností také v tóninách méně obvyklých s přihlédnutím ke krajovým zvláštnostem (např. na Slovensku lydická)

Rytmickopohybové:

Prakticky zvládnout v různých činnostech předtaktí a rytmus: osminová, dvě šestnáctinové - dvě šestnáctinové, osminová - osminová s tečkou - šestnáctinová - synkopa, triola. Zdokonalování 6dobého taktu. V rytmicko pohybových činnostech pěstovat schopnost skupinově reprodukovat dva samostatné rytmické hlasy (např. čtvrtě ke dvěma osminovým, dvě osminové ke čtyřem šestnáctinovým a podobně). Rozvíjet hudební představivost žáků doplňováním rytmického závěti.

Doplňující: Strídavé takty v lidových písních a tancích.

V rytmických činnostech zařazovat přechod od dvojic osminových not k osminové triole a naopak.

Instrumentální:

K podpoře harmonického cítění vést žáky k vyhledávání správného jednoduchého harmonického doprovodu a použitím základních funkcí např. C-dur T (c-g) D (h-g) S (c-a).

Souhra dvou až tří nástrojů současně znějících k vytváření jednoduchých doprovodů písní.

Percepční činnosti

Sluchové:

Rozlišovat velkou a malou sekundu (celý tón, půltón) a velkou a malou tercii. Sluchově rozlišovat ze dvou současně znějících tónů vyšší a nižší. Sluchově rozlišovat kvintakordy dur a moll a jejich obraty. V znějícím trojzvuku rozlišovat jednotlivé tóny.

Poslechové:

Seznámit žáky se zvukem jednotlivých nástrojů hlavních nástrojových skupin. Seznamovat žáky s jednohlasem až trojhlasem. Rozšířit schopnost vnímat současně tři melodie nebo dvě melodie a doprovod. Využíváním tohoto zvukového materiálu seznamovat s dvou a trojdílnou formou.

Základní hudební pojmy

Všechny hudební pojmy probírat v souvislosti s hudebním materiálem bez vyžadování definic. Seznámit žáky s rozdílem mezi velkými a malými intervaly a procvičit rozlišování velké a malé sekundy a tercie. Naučit žáky rozlišovat kvintakordy dur a moll a jejich obraty. Seznámit je s charakteristickými znaky stupnice moll aiolské, harmonické a melodické. Znalost stupnic a tónin rozšířit o dur do pěti křížků a pěti b, moll do 4 křížků a 4 b. Vysvětlit vztah mezi tóninami paralelními a stejnojmennými. Tečka u noty půlové, čtvrtové, osminové; triola, synkopa. Takt šestičtvrtový, dvoupůlový.

Doplňující: Rozšířit znalost tónin o další méně obvyklé tóniny.

Hodnota noty dvaatřicetinové a její praktické použití (např. v melodických ozdobách).

Hudební materiál

J. Košťálová J. Neoralová: Učebnice Mladí muzikanti III.
Metodika k učebnici Mladí muzikanti III.

Zpěvníky lidových a krajových písní

Výběr z alb dětských písní (např. B. Brožová Album dětských písní

A.Korinská: Piesna pre výchovu spevákov

J.S.Bach: Triová sonáta C dur (2.věta)

B.Bartók: Houslová dueta (výběr)

B. Britten: Průvodce mladého člověka orchestrem
5 metamorfóz pro sólový hoboj

P.I.Čajkovskij: Louskáček (Květinový valčík)

A.Dvořák: Moravské dvojzpěvy. Slovanské tance (Výběr)

Z. Fibich: Selanka pro klarinet

E.H.Grieg: Peer Gynt (V slují krále hor). Norské tance (ukázka)

J. Haydn: Smyčcový kvartet D dur "Skřivánčí" (ukázka z 1.věty)

P. Hindemith: Stavíme město. Smuteční hudba

- L. Janáček: Říkadla. Lašské tance (výběr)
B. Martinů: Špalíček. Písničky na 1 a 2 stránky.
N. Paganini: Zvonkové rondo
O. Nedbal: Pohádka o Honzovi (Valse triste)
Saint-Saëns: Karneval zvířat
B. Smetana: Ženské sbory. Vltava
I. Stravinskij: Petruška (Ruský tanec. Flétnové sólo)
J. Suk: Pohádka (Houslové sólo. Hra na labuť a pávy)
V. Trojan: Dechový kvintet v klasickém slohu (4. věta)
- I. Hurník: Umění poslouchat hudbu (výběr)
Soubor desek pro 1. - 4, roč. ZŠ

Metody a formy práce v hudební nauce

pro 4. - 7. ročník

Počínaje 4. ročníkem HN mění se struktura činností interpretačních. Odpadají činnosti instrumentální, protože žáci 4.-7. ročníku hudební nauky mají dostatek příležitostí k uplatnění instrumentálních dovedností v jiných předmětech. Nadále pokračujeme v činnostech pěveckých. V rytmickopohybových činnostech přesuneme důraz ze složky pohybové na rytmickou.

V sluchové výchově navazujeme na dosavadní činnosti a rozšiřujeme o pěstování schopnosti rozlišování vícehlasu.

Podstatnou složkou hodin hudební nauky je činnost poslecho-
vá. Nadále pěstujeme v žácích schopnost aktivního poslechu hudebních skladet. Pomocí tématických celků jednotlivých ročníků vybíráme poslechové skladby záměrně tak, aby byla v každém ročníku zastoupena všechna stylová období. Vzhledem k tomu, že hudba 20. století je stylově různorodá, je třeba těmto skladbám věnovat mimořádnou pozornost, aby se žáci naučili v tomto složitém období orientovat. K některým skladbám, které jsou

charakteristické pro jednotlivé stylové epochy nebo žánry a jejich hlavní představitele, je třeba se v poslechu vracet a osvětlovat je z různých hledisek tak, aby si je žáci zapamatovali a staly se východiskem pro jejich další poslechové zkušenosti.

Nadále platí zásada, že všechny nové hudební pojmy vyvozujeme důsledně z hudebních materiálů bez vyžadování definic.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat žákům, kteří se připravují k dalšímu odbornému studiu, u nichž se předpokládá dokonalá příprava v rozsahu požadavků k přijetí na příslušnou odbornou školu.

4. ročník

(1 hod. týdně)

Výchovně vzdělávací cíl

Vycházet z hudebních zkušeností, které žáci získali na LŠU ve své instrumentální praxi a v hudební nauce během uplynulých 3 let. Získané dovednosti rozšiřovat a prohlubovat novými úkoly, náročnějšími formami pěstování hudební paměti, rozlišovací schopnosti, rytmické představivosti, práci s kolektivem, skupinami i jednotlivci. Tématický celek tohoto ročníku zaměřit na pochopení společenské funkce hudby v minulosti i socialistické přítomnosti.

Interpretační činnosti

Zdokonalovat dvojhlasý zpěv rozmanitými obměnami umělého dvojhlasu. Zpívat s žáky jednoduché melodie k procvičení sledu velkých a malých tercí a sekund a skoků kvartových, kvintových a sextových jako součástí rozložených trojzvuků a jejich obrátů. Ze zahraničního dvoj- a trojzvuku zazpívat kterýkoli tón.

V rytmických činnostech prakticky zvládnout plynulý přechod od dvojice osminových not k osminové triole, od osminové trioly

ke skupině 4 not šestnáctinových a naopak. Procvičovat ve skupině rytmický trojhlas. Rytmická cvičení ve čtvrtových a osminových takttech rozšířit o cvičení v takttech půlových. Doplňující: Základy trojhlasu (dvojhlas s ostinátním třetím hlasem). Střídavé takty v písních a tancích.

Takt 5/4.

Nejjednodušší rytmický dvojhlas jednotlivců (konfrontace různých rytmických hodnot).

Percepční činnosti

Sluchové:

Rozlišovat velkou a malou sextu. Analyzovat řetězy dvojjzvuků (postupné změny vrchního nebo spodního tónu), určovat u kterého tónu nastala melodická změna (v sekundových krocích). Obdobně postupujeme u trojjzvuku. Pěstovat hudební paměť záznamem jednoduché melodie v rozsahu 1 - 2 taktů s použitím čtvrtových, osminových a šestnáctinových hodnot v probraných takttech.

Poslechové:

Píseň a tanec jako základní zdroje hudebního projevu. Na typických ukázkách skladeb různých období vést žáky k pochopení malých forem a rozlišování zvuku probraných hudebních nástrojů.

Základní hudební pojmy

Rozšířit znalost tónin dur a moll do 7 křížků a 7 b. Zdokonalovat znalost všech základních intervalů procvičováním rozdílů mezi intervaly velkými a malými v tóninách dur a moll. Procvičování kvintakordů dur a moll a jejich obrátů, použitých na hlavních i vedlejších stupních tónin dur a moll.

V souvislosti s poslechovými skladbami je třeba vysvětlit všechny nové hudební pojmy.

Hudební materiál

Učebnice hudební nauky pro 4. - 7. ročník (autorský kolektiv)
Metodika a zpěvník k učebnici pro 4. - 7. ročník

Sbírky lidových písní např.:

K. Plicka: Český zpěvník

F. Sládek: Náš poklad

K. Reiner - J. Seidel: Špalíček

J. Dostálík: 100 lidových písní apod.

Umělé písně dvoj- i vícehlasé (viz učební osnovy pro sborový zpěv)

Píseň práce

Písně z repertoáru našich dětských sborů

Ukázky lidových písní v provedení folklorních skupin

Ukázky lidových písní v úpravě předních českých a slovenských skladatelů (Janáček, Novák, Martinů, Schneider-Trnavský, Suchoň apod.)

Umělé písně na texty lidové poezie (např. A. Dvořák Moravské dvojzpěvy

B. Martinů Nový Špalíček)

Typické ukázky písní různých stylových období

W.A.Mozart: Oslava jara. Fialka

F. Schubert: Tstruh. Planá růže. Lípa

B. Smetana: Večerní písně

A. Dvořák: Cigánské melodie

M. Schneider-Trnavský: Piesne

M.P.Musorgskij: Z dětské světničky. Píseň o bleše.

Tanec v hudbě různých stylových období

J.S.Bach: Francouzské (Anglické) suity (výběr)

G.F. Händel: Hudba k ohňostroji. Vodní hudba

J.V.Stamic: Menuet z některé symfonie

J. Haydn: Menuet z některé symfonie

W.A.Mozart: Malá noční hudba (Menuet)

L.van Beethoven: Skotské tance

- F. Schubert: Valčíky. Ländler
F. Chopin: Mazurka. Valčíky - Polonézy
F. Liszt: Uherské rapsodie
B. Smetana: Polky. České tance
A. Dvořák: Slovanské tance
M.P. Musorgskij: Gopak
A.P. Borodin: Polovecké tance
M.I. Glinka: Kamarinskaja. Jota aragonesa
P.I. Čajkovskij: Serenáda pro smyčcový orchestr (Valčík)
J. Brahms: Uherské tance
L. Janáček: Lašské tance
O. Respighi: Římské slavnosti (4. část)
C. Debussy: Dětský koutek (Šaškův cake-walk)
I. Stravinskij: Petruška. Pulcinella
J. Ježek: Bugatti-step
E. Schulhoff: Hot sonáta pro altový saxofon a klavír
B. Martinů: Jazzová suita
S. Prokofjev: Láska ke třem pomerančům (pochod)
Klasická symfonie (Gavotta) Romeo a Julie (výběr)
A. Chačaturjan: Gajané. Spartakus (Ukázky)
Z. Kodály: Tance z Galanty
B. Bartók: Taneční suita
D. Milhaud: Scaramouche
J. Cikker: Slovenská suita
D. Kardoš: Východoslovenské taneční scény
A. Očenáš: Rok na dedine
A. Moyzes: Pohronské tance. Tance z Gemera
J. Strauss: Valčíky

Ukázky současné taneční hudby

- I. Hurník: Umění poslouchat hudbu (Z čeho se dělá hudba -
melodie
rytmus)

Album Supraphonu - Tance 8 století

5. ročník
(1 hod. týdně)

Výchovně vzdělávací cíl

Na tomto věkovém stupni se počínají zřetelně vyhraňovat zájmy žáků, dochází k postupné specializaci, která se jeví v různé intenzitě práce (až po výběr budoucích profesionálů). Učitel využívá zdravé ctižádosti žáků a jejich potřeby samostatného uplatnění a naopak povzbuzováním posilovat sebevědomí méně aktivních žáků. Při této příležitosti využíváme jejich znalostí i z jiných předmětů. Učitel volí takové metody práce, aby se stal taktním rádcem při usměrňování jejich zájmů, vytvořil příjemné a zajímavé prostředí a postupně přiblížil hudbu mladým lidem tak, aby se stala nezbytnou součástí jejich budoucího socialistického životního stylu.

Interpretační činnosti

Zpívat jednoduchý trojhlas.

Zpívat jednotlivé tóny znějícího trojzvuku složeného z tercií, kvart i sekund. Zpívat s žáky jednotlivé melodie v dur a moll k procvičení sledu velkých a malých sekund a tercií a skoků kvartových, kvintových i sextových jako součástí rozložených akordů hlavních i vedlejších stupňů. Diatonické melodie obolit o chromatické střídavé citlivé tóny.

Probírané rytmy obohatit o použití dvaatřicetinových not v osminových taktech. Na vhodném hudebním materiálu procvičovat synkopovaný rytmus, střídavé takty a jiné druhy taktů (např. 5,7,8dobý takt). Rytmický dvojhlas jednotlivců.

Doplňující: K jednoduché lidové písni tvořit druhý hlas formou lidového dvojhlasu.

Percepční činnosti

Sluchové:

Sluchově rozlišovat velkou a malou septimu. Rozeznávat zmenšenou a zvětšenou kvintu jako součást zmenšeného a zvětšeného kvintakordu. Rozvíjet harmonické cítění žáků tím, že sledují melodickou změnu jednoho nebo dvou tónů trojzvuku, tím docílíme zvětšování nebo zmenšování harmonického napětí mezi dvěma - třemi následnými akordy. Pěstovat hudební paměť záznamem jednoduchých 1 - 2 taktových melodií dur a moll v taktech 2 - 3 - 4 dobytých s použitím triol, tečkovaného a synkopického rytmu.

Poslechové:

Lidský hlas a jeho uplatnění v tvorbě skladatelů jednotlivých stylových období.

Základní hudební pojmy

Tóninová příbuznost. Hlavní a vedlejší stupně v tónině a akordy na nich postavené. Zmenšená a zvětšená kvinta jako součást zmenšeného a zvětšeného kvintakordu. V souvislosti s poslechovými skladbami je třeba vysvětlit všechny nové hudební pojmy. Homofonie; polyfonie.

Hudební materiál

Učebnice hudební nauky pro 4.-7. ročník (autorský kolektiv)
Metodika a zpěvník k učebnici pro 4. - 7. ročník

Ukázky jednohlasého lidového zpěvu různých národů

Ukázka husitského chorálu (např. Ktož sú boží bojovníci)

Ukázky lidového dvoj- a trojhlasu v provedení českých a slovenských souborů

Ukázka vokální polyfonie (O. di Lasso. G. P. Palestrina. G. da Venosa
Cl. Monteverdi apod.)

J. S. Bach: Vánoční oratorium

G. F. Händel: Xerxes

- H. Purcell: Dido a Aeneas
J. Benda: Ariadna na Naxu
Ch.W.Gluck: Orfeus a Eurydika
W.A.Mozart: Figarova svatba
L. van Beethoven: 9. symfonie (4.věta)
J. Haydn: Stvoření světa
C.M.Weber: Čarostřelec
G. Rossini: Lazebník sevillský
G.Verdi: La Traviata. Aida
B. Smetana: Dalibor: Mužské sbory (např. Věno) Česká píseň
A. Dvořák: V přírodě
P. Křížkovský: Utonulá
Z. Fibich: Štědrý den
G. Bizet: Carmen
L. Janáček: Její pastorkyňa
M.P.Musorgskij: Boris Godunov
P.I.Čajkovskij: Eugen Oněgin
C. Debussy: Nokturna (část Sirény)
A. Honegger: Svatá Jana na hranici
B. Britten: A Ceremony of Carols
K. Szymanowski: 3 symfonie "Píseň noci"
J.B.Foerster: Sbory (např. Oráč)
B. Martinů: Otvírání studánek
E. Suchoň: O horách. Krůtňava
J. Cikker: Juro Jánošík
D. Šostakovič: 10 poem pro smíšený sbor
A. Moyzes: Či organy hraju
G. Gershwin: Porgy a Bess
Ukázky pěveckých výstupů z operet a muzikálů
(J. Offenbach - J. Strauss - O. Nedbal - I. Dunajevskij -
L. Bernstein)

Současná písňová tvorba v oblasti populární hudby s ukázkami mužských i ženských hlasů a vokálních skupin.

6. ročník

(1 hod. týdně)

Výchovně vzdělávací cíl

V 6. ročníku cílevědomě pokračujeme v rozšiřování hudebního obzoru žáků a využíváme k tomu všech školních i mimoškolních podnětů.

Je třeba brát v úvahu pubertální změny v tělesném a duševním vývoji žáka. Vedle emocionálních vztahů posilujeme intelektuální stránku hudebně estetických přístupů a podněcujeme zájem žáků o samostatné hlubší poznávání hudby (čtením přístupné literatury, návštěvou koncertů, zakládáním vlastní diskotéky, fonotéky a knihovničky atd.). Pěstovat schopnost žáků prožívat, chápat a hodnotit hudbu tak, aby nepropadli nekritické jednostrannosti, nesměšovali žánr s hodnotou, byli informováni o funkci hudby ve společnosti a počali si tvořit své vlastní hudební postoje.

Činnosti interpretační

Zdokonalovat trojhlasý zpěv.

Zpívat diatonické melodie modulující do blízké příbuzné tóniny. Zpěvem utvrzovat představu všech dosud probraných intervalů. Ze zahraného septakordu zazpívat kterýkoliv tón.

Na různorodých hudebních materiálech procvičovat všechny rytmické útvary běžně používané v hudebních skladbách a písních.

Percepční činnosti

Sluchové:

Ve znějícím souzvuku rozlišit, zda znějí tři nebo čtyři tóny. Rozvíjet harmonické citění u žáků tak, že sledujeme melodickou změnu 1 - 2 tónů v trojzvuku a septakordu, tím docílíme zvětšování nebo zmenšování harmonického napětí mezi 2 - 3 následnými

akordy. Pěstovat hudební paměť záznamem jednoduchých 2-4 takových melodií dur a moll v 2, 3, 4 dobytých taktech s použitím běžně používaných rytmů.

Foslechové:

Na poslechových skladbách sledovat rozdíl v principu stavby cyklu suitového a sonátového. Na typických skladbách poznávat složení komorních těles, souborů a orchestrů.

Základní hudební pojmy

Septakord. Modulace. Uspořádání hlasů v partituru. Interpretace. Reprodukce. V souvislosti s poslechovými skladbami je třeba vysvětlit všechny nové hudební pojmy.

Hudební materiál

Učebnice hudební nauky pro 4. - 7. ročník (autorský kolektiv)
Metodika a zpěvník k učebnici pro 4. - 7. ročník

J.S.Bach: Orchestrální ouvertury

G.Ph. Telemann: Suita "La Lyra"

P.J.Vejvanovský: Serenáda C dur

J.V.Stamic: Mannheimské symfonie

F.X.Richter: Triové sonáty

J. Haydn: Symfonie fis moll "Na rozloučenou"

W.A.Mozart: Malá noční hudba. Divertimento pro dechové nástroje

L.van Beethoven: Klavírní sonáty. 6.symfonie F dur "Pastorální"

Triokonzert pro housle, violoncello, klavír a orchestr

R. Schumann: Lesní scény. Dětské scény

F. Schubert: Klavírní kvintet "Pstruh". Spanilá mlynářka

A. Rejcha: Dechový kvintet

B. Smetana: Má vlast. Z mého života

A. Dvořák: Smyčcový kvartet F dur

P.I.Čajkovskij: Houslový koncert D dur nebo klavírní b moll

J. Brahms: Sonáta pro housle a klavír d moll

- J. Suk: Serenáda pro smyčcový orchestr Es dur. O matince
V. Novák: Slovácká suita. Sonatiny pro klavír
F. Poulenc: Koncert pro cembalo a orchestr. Koncert pro klavír
a orchestr
M. P. Musorgskij: Obrázky z výstavy
C. Franck: Symfonie d moll
L. Janáček: Mládí. Symfonieta
B. Britten: Simple symphony.
O. Respighi: La boutique fantasque (Suita z baletu)
D. Šostakovič: Symfonie č. 7
S. Prokofjev: Koncert pro klavír a orchestr Des dur
I. Stravinskij: Příběh vojáka (Suita z baletu)
D. Kabalevskij: Mládežnický koncert pro klavír a orchestr
J. Cikker: Slovenská suita op. 22
E. Suchoň: Symfonieta rustica
B. Martinů: Špalíček (suita z baletu)
I. Hurník: Čtvero ročních dob
- I. Hurník: Umění poslouchat hudbu Inspirace
Variace na píseň Dobrá noc
Ukázky skladeb pro velký i malý dechový orchestr
Ukázky instrumentálních skladeb z oblasti populární hudby

7. ročník

(1 hod. týdně)

Výchovně vzdělávací cíl

V 7. ročníku dovršujeme etapu základního odborného hudebního vzdělání mladého člověka, jehož hudební představitost, schopnost proniknout do struktury a výrazu hudebního díla a jeho měřítko hodnot, s nimiž k hudbě přistupuje, jsou na takové úrovni, že jsou mu dostatečnou oporou v jeho instrumentální a

pěvecké praxi i stimulem k dalšímu všestrannému hudebnímu rozvoji. Učitel vede své žáky k tomu, aby svou orientací v současném hudebním dění, svou účastí na kulturním životě naší společnosti, svým postojem k hudbě se stali zároveň spoluvůdci hudební kultury.

Interpretační činnosti

Na základě zkušeností z poslechu skladeb 20. století se pokusit o intonaci výrazných úryvků modálních, celotónových a pentatonických melodií. Z daného čtyřzvuku zpívat jednotlivé tóny.

Percepční činnosti

Sluchové:

Rozvíjet harmonické citění žáků tak, že sledujeme melodickou změnu jednoho - dvou tónů v čtyřzvuku, tím docílíme zvětšování nebo zmenšování harmonického napětí mezi dvěma - třemi následnými akordy. Pěstovat hudební představivost a paměť záznamem jednoduchých melodií dur a moll v rozsahu věty.

Poslechové:

V poslechových skladbách porovnávat typické znaky jednotlivých období a ukázat na stylovou různorodost hudby 20. století. Ukázky volíme tak, aby bylo možno na nich dokumentovat interpretační umění našich i světových umělců.

Základní hudební pojmy

Princip stupnice celotónové a pentatoniky. Lódus a modální melodie. Čtyřzvuk. Septakord a jeho obraty. Vysvětlit akordické značky běžně užívané v notovém materiálu populární hudby. V souvislosti s poslechovými skladbami je třeba vysvětlit všechny nové hudební pojmy.

Hudební materiál

Učebnice hudební nauky pro 4. - 7. ročník (Autorský kolektiv)
Metodika a zpěvník k učebnici pro 4. - 7. ročník

Ukázky interpretačního umění souboru madrigalistů

J.S.Bach: Braniborský kočert (např. č. 5,6)

Toccata a fuga d moll

L. van Beethoven: 5 symfonie c moll "Osudová"

F. Chopin: Preludia. Klavírní koncerty

H. Berlioz: Harold v Itálii

J. Brahms: Houslový koncert

G. Mahler: Chlapečův kouzelný roh

C. Debussy: Faunovo odpoledne

M. Ravel: Ukázka z některého klavírního cyklu. Bolero

A. Honegger: Symfonie. Pacific 231

O. Messiaen. Exotičtí ptáci

A. Roussel: Symfonie g moll

D. Milhaud: Vůl na střeše

R. Strauss: Enšpíglova šibalství

C. Orff: Carmina burana

A. Schönberg: Dechový kvintet op. 26

A. Webern: 5 orchestrálních skladeb opt.10

A. Berg: Koncert pro housle a orchestr

P. Hindemith: 5 skladeb pro smyčcový orchestr op.4

I. Stravinskij: Ebony concerto. Apollon Musagete

S. Prokofjev: Visions fugitives. Klasická symfonie

D. Šostakovič: Smyčcový kvartet č. 3. Symfonie č. 9.

Koncert pro housle a orchestr

K. Penderecki: Tren (trýzna na paměť obětí Hirošimy)

W. Lutoslawski: Benátské hry

B. Bartók: Koncert pro orchestr

Hudba pro smyčce, celestu a bicí

Z. Kodály: Tance z Galanty

L. Janáček: Po zarostlém chodníčku. Taras Bulba

V. Novák: V Tatrách. Lájová symfonie

J. Suk: Fantastické scherzo. 4 skladby pro housle a klavír

E. Suchon: Metamorfózy. Kaleidoskop

J. Cikker: Concertino pro klavír a orchestr. Ráno (symf. básně)

D. Kardoš: Koncert pro orchestr

- A. Očenáš: Rurallia slovacca
 - B. Martini: Symfonie. Sonáta pro violoncello a klavír č. 3
 - E. Schulhoff: 5 jazzových etud
 - B. Britten: Peter Grimes
 - O. Respighi: Římské fontány
 - G. Gershwin: Rhapsody in Blue. Američan v Paříži
 - P. Eben: Laudes
 - V. Trojan: Zřícená katedrála
 - E. Hlobil: Dechový kvartet op.64
 - J. Rychlík: Africký cyklus
 - M. Kabeláč: Mysterium času
 - K. Slavický: Moravské tance
 - A. Moyzes: 7 symfonie
 - V. Kalabis: Dvouhlasé invence pro cembalo
-
- I. Hurník: Umění poslouchat hudbu (Interpretační umění, Dějiny)
 - M. Klement: Hudební nástroje symfonického orchestru
 - Česká filharmonie hraje a hovoří (Panton)

Učební osnovy předmětu "Hudební nauka" - čtyřleté studium

Charakteristika a pojetí předmětu

Čtyřleté studium hudební nauky se neliší od studia sedmi-letého. Je určeno pro žáky těch předmětů, jejichž studium lze započít až ve vyšším věku, neboť předpokládají již pokročilejší tělesný rozvoj dítěte. Jde především o nástroje dechové, nicméně lze je uplatnit ve všech případech, kdy dítě z jakýchkoliv důvodů začíná své studium na LŠU později než ve 2. ročníku všeobecně vzdělávací školy.

Ve srovnání se studiem sedmiletým lze předpokládat roznomově vyspělejší kolektiv již v počátečních ročnících a je možno klást poněkud větší nároky na rychlejší zvládnutí potřebných znalostí; naproti tomu nelze zvyšovat příliš požadavky, týkající se dovedností, jejichž zvládnutí vyžaduje svůj potřebný čas na jakémkoliv věkovém stupni; zásadou tedy je, že podstatný obsah studia zůstává nezměněn, zatím co jeho rozšiřování a prohlubování musí být správně ekonomicky redukováno, neboť časový rozsah je zde snížen téměř na polovinu.

Čtyřletý rozvrh studia zachovává proto v podstatě tuto linii:

1. a 2. ročník odpovídá prvním čtyřem ročníkům studia sedmi-letého,
3. a 4. ročník pak třem ročníkům nejvyšším.

1. r o č n í k

Studium navazuje na znalosti žáků z hudební výchovy z 5. ročníku základní školy, které upřesňuje, systemizuje a rozšiřuje. Vychází z metrické znalosti taktu dvoudobého, třídobého a čtyřdobého, probírá notové písmo v klíči G, jež doplňuje v průběhu roku i klíčem F, seznamuje žáky s pojmem stupnice C dur a s její strukturou, dále s pojmy celý tón, půltón,

posuvky, předznamenání, tónina, základní tón, trojzvuk (tonický kvintakord), základní dynamické stupně p, mf, f; Ze stupnice G dur a F dur vyvodí transponovatelnost tóniny.

Subjektem všech těchto pojmů jsou h u d e b n í s k l a d b y , jejichž soustavný poslech je integrální složkou předmětu. Na nich třeba žáky obeznámit se základními hudebními výrazovými prostředky hudebně sémantickými, případně i poeticky obsahovými, pakliže jde o skladby programní. Za nejvhodnější typy skladeb lze zde pokládat: píseň, pochod, z tanců polka a valčík, ukolébavka.

Z prostředků, jimiž jsou hudební skladby realizovány, třeba dát poučení o těch nejbližších: o lidském hlasu a zpěvu a o nástrojích, na které se žáci dotyčně skupiny učí hrát.

Rozvíjení dovedností interpretačních a poslechových děje se zpěvem unisono (podle zásad správného zpěvu po stránce dechové, hlasové i artikulační), metrická orientace v taktách dvoudobých a třídobých je získávána metrickým potleskem a taktováním, na čemž lze demonstrovat též jednoduché dělení i slučování dob (zmínka o literatuře a její vyvození). Počátky uvědomělé intonace v probíraných tóninách opírají se především o tonický kvintakord a chody sekundové.

Tvořivé dovednosti lze rozvíjet především rytmizací a melodizací vhodného textu; vhodným prostředkem jsou též ostinata rytmická i melodická a doplňování neúplných čtyřtaktí.

2. r o č n í k

Studium navazuje na znalosti, získané v ročníku předchozím, dále je rozšiřuje a doplňuje. Metricky obohacuje se o takt šestidobý, případně i další takty složené; ve čtení taktů o takty se jmenovatelem osminovým a o takty alla breve. Na podkladě získaných tonálních zkušeností v tónorodu dur

vytváří pojetí tónorodu moll, probírá typy moll stupnic (aiolské, harmonické i melodické), při čemž strukturálně vychází z typu harmonického a jeho dislokace púltónú a zvětšeného kroku. V tónorodu dur rozšíří probrané stupnice o další a vyvodí systém. Z probraného materiálu vyvodí pojem intervalů, jejichž určování číselné i rozlišení čistých, velkých a malých. Pracuje s kvintakordem dur a nově získaným moll a vyvodí jeho obraty. Doplní dynamickou stupnicí o další jasnější stupně a vzhledem k větší interpretační dovednosti žáků v jejich nástrojovém oboru bude se též zabývat agogikou.

V probírání skladeb, jež jsou nositelem probíraných jevů, lze se již zaměřit na přesnější charakteristiku různých písní a tanců. Třeba se již též zaměřit k jejich kompoziční struktuře v práci s motivem i ve formálním půdorysu. K rozbora jsou zde nejvhodnější tyto typy: písňová forma, variace, malá rondo. Ježto žáci již znají ze škol všeobecně vzdělávacích některé skladatelské osobnosti, je i zde vhodné zaměřit se k dílům skladatelů, především Smetany, Dvořáka a Janáčka, a to živými ukázkami z jejich díla; za příklad poslouží nejen jejich drobné skladby, nýbrž i krátké (avšak ucelené) ukázky z jejich děl větších; vždy třeba dobře dbát toho, aby ukázka byla vskutku reprezentativní.

O lidském hlase lze již zde poučit žáky zevrubněji a seznámit je s různými typy alespoň dle základních hlasových poloh, zmínit se o zpěvu sólovém i sborovém (vícehlasém); začít s vícehlasým zpěvem prakticky. Z hudebních nástrojů doplnit poučení o instrumentáři zvláště v oboru nástrojů dechových, smyčcových a klavíru.

V dovednostech interpretačních třeba pokročit k praktickému pěstování dvouhlasu (výchozíkem je kánon), pěstovat volné nástupy stupňů v dur i volně stavěné diatonické dur melodie. Sluchově se seznámit s dalšími jevy metrickými, předtaktím a synkopou, i melodicko-harmonickými, zvláště

s kvintakordem moll a snadnějšími probíranými intervaly.

V tvořivých dovednostech může být zde již podkladem perioda, její doplňování a pak již i celistvé vytváření. K melodii lze již vytvářet primární doprovod, především bourdonový. Ve zhudebnění textu lze již poněkud zvýšit náročnost.

3. r o č n í k

Na dosaženém stupni studia lze postupovat již v zásadě systematicky a mnohé poznatky z nižších ročníků lze již uvádět do celistvých souvislostí. Týká se to především tonality dur i moll a vyvození systému kvintového kruhu, dvanáctitónového systému temperovaného a v notovém písmě enharmonických shod. Struktura tóniny vysvětlena vztahem základních harmonických funkcí. Lze již rovněž provádět zvětšování a zmenšování diatonických intervalů, jejich zvukové srovnání s intervaly již známými (enharmonicky shodnými) a vytýčit triton jakožto jediný taktó získaný nový zvukový fenomén. Pro práci s akordy je vhodné též již užívat běžných akordických značek.

Vzhledem k znalostem žáků o různých uměleckých slozích výtvarných a literárních je vhodné již začít se slohovým rozlišováním hudebních skladeb; z historických slohů jsou základem baroko, klasicismus a romantismus. Při ukázkách barokní hudby lze vyvodit rozdíly struktury polyfonní a homofonní, promluvit o cyklických skladbách, suitě a koncertu; při ukázkách klasických jde především o sonátu (včetně aplikací, smyčcového kvartetu a symfonie), romantismus dává příležitost k seznámení s umělou písní, hudbou programní, zvláště symfonickými básněmi. Souvislost je zde též se vznikem národních škol.

Znalosti z oboru nástrojů vhodné doplnit o nástroje bicí, drnkací a vzduchové, uvést nejčastější nástrojové sou-

bory komorní, zvláště smyčcový kvartet a klavírní trio, zabývat se symfonickým orchestrem, partiturou a zápisem transponujících nástrojů. Jakožto nejrozsáhlejší hudební aparát lze uvést obsazení vokálně-orchesterální a typy příslušných genrů - opera, oratorium, kantáta.

V dovednostech interpretačních lze pokročit ke zpěvu tříhlasu, k intonaci všech diatonických intervalů a melodie v moll. Snadné skladby lze již přímo rozebírat jak ze zápisu, tak z náslechu, a zapisovat slyšené melodie (což třeba způsobit schopnostem jednotlivců.)

Ve tvořivých dovednostech se zde již obzvláště projeví rozdíly ve schopnostech jednotlivců a konkrétní úkoly je třeba již individuálně přizpůsobovat, zvláště ve zhudebnování daného textu a v jeho písemném záznamu. K doprovodu písní lze již používat všech tří základních harmonických funkcí, při čemž dominantu třeba chápat i jako septakord a používat i průtažného kvartsextakordu k dominantě, kde to charakter melodie a její latentní harmonie vyžaduje. Doprovod pak lze již stylizačně přizpůsobovat výrazovému obsahu melodie. Tvoření 2. hlasu může být již většinou improvizováno.

4. r o č n í k

Zatím co studium předchozího ročníku přinášelo materiálové obohacení nejširší, jest čtvrtý ročník spíše stadiem integrujícím a dovršujícím, kde již půjde spíše jen o doplňování a prohlubování a zvláště o získání ucelenosti ve vybavení hudebně naukových znalostí a dovedností. Proto je zde na místě zabývat se postavením hudby v umění a lidské činnosti vůbec, vyvodit tónový systém a zabývat se jím též z hlediska základů akustiky. Stupnice lze doplnit o chromatickou, celotónovou, pentatonickou a stupnice církevní, notové písmo o notaci v C klíčích, harmonické vztahy o pojem mimotonálních

dominant (k dokonalejšímu vytváření doprovodu nezbytných) a modulace.

Slohouvou přehlednost třeba rozšířit o dobu předbarokní, zmínit se o hudbě starověké, středověké i renesanční, dovést hudební vývoj až do současnosti. Též hudební formy je vhodné uvést v přehledný systém od periódy až po skladby cyklické.

V realizaci hudby je zde vhodná zmínka o dalších typech nástrojů, zvláště elektrofonických, o hudbě reprodukováne, o gramofonu, magnetofonu, rozhlasu i televizi, o stereofonii. V ukázkách z hudby vokální lze promluvit i o běžných útvarech operních (arie, duetto, ensemble, předehra, intermezzo, baletní hudba, opera, musical).

V dovednostech interpretačních a poslechových jest zde na místě zabývat se především poslechem náročnějších skladeb, jejich stavebným rozborem a slohovým určením. V intonaci melodií třeba stále zvyšovat nároky, ovšem stále s citlivým přihlédnutím k individuálním schopnostem jednotlivců.

Totéž se týká i pokračování ve zhudebňování textů a tvoření 2. a příp. i 3. hlasu k melodii. Harmonické prostředky při tvoření doprovodu lze obohatit o mimotonální dominanty a modulaci, rovněž lze zdokonalovat jeho vyjádření stylizační.

Učební osnovy předmětu Úvod do skladebných nauk

Charakteristika a pojetí předmětu

Úvod do skladebných nauk uvádí tvořivě založené žáky LŠU do základních principů hudebního tvoření na základě rozborů vyjadřovacích prostředků hudební řeči, na vhodně volených ukázkách v konfrontaci se spontánními a nenásilně vyprovokovanými skladebnými pokusy žáků. Žáci mají pod vedením učitele objevovat principy hudební řeči a prostředky, které tvoří její styl. Mají se učit postupně hodnotit a korigovat své tvořivé hudební myšlení a své kompoziční postupy, a to jak vzájemně, tak i sebekriticky.

Žáci, kteří se chtějí věnovat kompozici jako hlavnímu oboru na konzervatoři, se v předmětu Úvod do skladebných nauk připravují pro studium odborných kompozičních disciplín.

Žáci, kteří chtějí pěstovat hudební skladbu jako svou zálibu, se zde připravují ke studiu na II. stupni LŠU se zaměřením na zájmovou uměleckou činnost.

Metody a formy práce

Učitelé hudební nauky, kteří mají možnost sledovat spontánní projevy hudebnosti a mají je ve vyučování podněcovat, upozorňují ředitelství LŠU na mimořádně či pozoruhodně se projevující žáky. Stejnou povinnost mají učitelé hlavních hudebních předmětů, jestliže žáci projevují v jejich vyučování pozoruhodné nástrojové improvizáční schopnosti nebo přinesou skladebný pokus.

K zavedení volitelného předmětu Úvod do skladebných nauk (Základy hudební skladby) přistupuje ředitelství LŠU jen tehdy, má-li na škole učitele (nebo může-li ho externě získat), který se sám zabývá úspěšně skladbou nebo vyšším tvůrčím typem korepetice (např. v tanečním a dramatickém oboru), činností harmonizační, hudebně aranžérskou či instrumentátorskou, a dovede nekonvenčními metodami pracovat s nadanými žáky. Učitel vychází z podnětů, které mu poskytují spontánní projevy žáků, konfrontuje je s analogickými hudebními tvary a strukturami vhodně volených děl hudební literatury. Tím převádí žáky od spontaneity k uvědomělosti, od emocionality k poznání a sebepoznání, od improvizace k záměrnosti. Žáci se na cizích a vzájemně i na svých výtvorech učí rozpoznávat, hodnotit a oceňovat principy úměrnosti a plynulosti hudebních útvarů, uvědomovat si význam a účinnost kontrastu, gradace a zaokrouhlování, vhodnost či nevhodnost použití jednotlivých prostředků hudební řeči a učit se jejich záměrnému výběru a tím i smyslu pro styl. Prvním studijním problémem je otázka melodického rytmického myšlení, formulace melodicko-rytmických útvarů vokálních a instrumentálních. Odpovídá to psychickému i mentálnímu stupni vývoje dětí daného věku, zvláště těch, které hrají na jiný než akordický nástroj a jejichž souzvukové představy jsou teprve na počátku vývoje. Tríbení melodického myšlení vede postupně k technice variační a k myšlení polymelodickému, které se opírá nejprve o nejelementárnější, později o složitější znalosti akordů a jejich spojů, které žáci poznali již v přednášce Hudební nauka.

Melodickou tvořivost rozvíjí učitel na konkrétním zvuku, a to jednak vokálním (vlastní zpěv i souzpěv žáků popř. s učitelem), jednak instrumentálním (především na nástrojích, na které žáci hrají a na jejich rozmanitých sestavách a kombinacích).

V Úvodu do skladebných nauk je však možno pokračovat i prohlubováním a rozšiřováním znalostí hudebních nástrojů

z hudební nauky s tím, že žáci, obeznámeni s jejich rozsahem, notací, zvukem i základní technikou, se snaží vytvářet pro ně např. několikataktová cvičení nebo je přibírají funkčně do svých skladatelských pokusů a tím se učí s nimi pracovat.

Jestliže učitel objeví mezi žáky jedince literárně schopné a nadané, využije rovněž jejich dovedností při tvorbě textů, scénářů apod. - popřípadě na ně upozorní i učitele literárně dramatického oboru.

Improvizčních schopností žáků je možno využít v pěveckém souboru školy, v literárně dramatickém, popř. i tanečním oboru podle podmínek školy.

Zvláště zdařilé skladebné pokusy žáků je vhodné pravidelně zveřejňovat uváděním na akcích školy, archivovat jejich nahrávky, vydávat je tiskem v hudebních přílohách časopisů a publikací, propagovat ve veřejných sdělovacích prostředcích, oběsít jimi tvořivé soutěže dětí a mládeže.

I. stupeň

(1 hod. týdně)

Výchovně vzdělávací cíl

Seznámit žáka s prvky a složkami hudební řeči: melodií, rytmem, metrem, agogikou, dynamikou, témbrem, artikulací a se základním cítěním hudební vertikály. Naučit je rozlišovat, vytvářet a vyhodnocovat jednoduché hudební struktury a elementární vztahy.

Prostředky k dosažení stanovených cílů

Učitel vychází nejprve z poznání osobnosti jednotlivých žáků a identifikuje zdroje jejich projevu. Podněcuje jejich fantazii k nástrojovému popř. i pěveckému projevu. Vede je

k tomu, aby si postupně vyjasňovali a zpřesňovali vztahy mezi spontánním hudebním nápadem vyjadřovaným tónově a jeho notovým záznamem. Na tomto stupni se realizuje vlastní tvůrčí práce žáků na nejjednodušších stavebních útvarech (hra s tóny) a to takových, které lze na místě zvukově realizovat buď zpěvem nebo hrou na nástroje, které jsou k dispozici.

Kolektivní hodnocení žákovských výtvarů za vedení učitele a v konfrontaci s vhodně vybranými příklady a vzory z hudební literatury pomáhá žákům objevovat principy hudební tektoniky - kontrast dynamický, barevný (na různých nástrojích a zvukových polohách), artikulační (staccato, legato), tempový atd., dále princip gradace a myšlenkové zackrouhlenosti - vše v těsné souvislosti s výrazem.

Žáci se učí pracovat v různých tónových řadách: diatonických mēdech, pentatonice, stupnicí celotónové i stupnicích se zvětšenými sekundami, vytvářet z těchto řad melodie - vše opět v souvislosti s výrazem. Učí se cítit vlastnosti izolované harmonické jednotky (hudební vertikála) jako barevného dotvoření melodie, učí se vycitřovat latentní harmonii a pokouší se improvizovat jednoduché doprovody.

Souběžně vytvářejí žáci kánony, které vznikají fázovým posunutím melodií, a to na pozadí buď tónického kvintakordu (tvorba intrád z tónových rozkladů s použitím průchodných a střídavých tónů) a na podkladě pentatoniky, přičemž dospívají k improvizaci v nejrozmanitějších sestavách nástrojů a hlasů.

II. stupeň

Výchovně vzdělávací cíl

Rozvíjet a prohlubovat znalosti a tvořivé dovednosti z I. stupně. Pokračovat v rozvíjení schopností abstrahovat a syntetizovat jednotlivé prvky při rozboru hudební struktury a při jejím vlastním vytváření. Uvést naukové prvky z předešlého stupně do dynamičtějších vztahů, přičemž hudební myšlenka je chápána jako samostatný soubor možností pro rozvíjení těchto vztahů. Na tomto stupni výuky se získané dovednosti a znalosti využívají k umnějši improvizaci krátkých skladeb, doprovodů, podmalovávání recitací, dramatických popř. i polybových projevů výrazovou hudbou, což současně znamená i mezioborovou spolupráci. Podle podmínek školy a zájmu žáků je možno věnovat pozornost rozvíjení jejich tvůrčích přístupů na základě jazzu, rocku apod.

Prostředky k dosažení stanovených cílů

Hudební motiv a téma jsou podnětem k pěstování jednoduchých variačních a transformačních technik. Hudební představy se uvádějí do souladu s jejich diferencovanějším a propracovanějším notovým zápisem. Na vzorech analyzovaných příkladů z vybrané hudební literatury vyvozovat vztahy menších forem k větším formovým koncepcím.

Chápání harmonie v její formotvorné funkci: Její obohacení uvolněním hlasů, různými způsoby a formami jejich vedení, tvořením kontrapunktu a na harmonické osnově. Prolínání homofonního a polyfonního principu se demonstruje na ukázkách i ve vlastní tvorbě žáků se zřetelem na využití různých sestav vokálních, instrumentálních i smíšených.

Základní umělecká škola Březnice
Náměstí 2, 262 72 Březnice
IČ: 61904201, tel. 318 682 342

Ministerstvo školství České socialistické republiky

Učební osnovy
přípravné hudební výchovy, hudební nauky,
úvodu do skladebných nauk pro přípravné studium
a I. stupeň základního studia na lidových školách umění

Hudební obor

Vypracoval Výzkumný ústav pedagogický

Vydalo Státní pedagogické nakladatelství, n. p., Praha

VA 2,62

Tematická skupina 35

2. vydání 1984

Cena výtisku Kčs 3,—

502/22, 816

Tiskem rozmnožovny SPN

Kčs 3,—

11 510